

Miroslav Martinjak

JASNIM I RAZUMLJIVIM PJEVANJEM SLAVIMO, HVALIMO I MOLIMO GOSPODINA

Kršćanska glazba niknula je kao pjevna riječ iz bogatoga biblijskoga vrela tekstova. U prvom redu to su psalmodijski tekstovi koji zapravo i jesu biblijska pjesmarica, zatim tekstovi hvalospjeva iz Staroga i Novoga zavjeta kao i drugi biblijski tekstovi prikladni za određena liturgijska slavlja. Upravo sv. Pavao apostol kao prvi organizator liturgijskoga života potiče kršćane da »jedni drugima govore u psalmima, hvalospjevima i duhovnim pjesmama« (Ef 5, 19). Sa sigurnošću ne znamo o kakvim je duhovnim pjesmama riječ, ali možemo pretpostaviti da se radi o nekoj vrsti himničkih tekstova koji su na Istoku bili poznati, a i sv. Origen u drugom stoljeću govori o tome kako svaki narod na svom jeziku pjeva himne. Da je doista pjevanje bilo jedino njegovano u prvim kršćanskim zajednicama, a instrumenti i instrumentalna glazba izvan upotrebe osim u nekim kršćanskim zajednicama u Egiptu (protiv kojih su pisali crkveni oci), možemo do-

znati iz spisa kršćanskih pisaca. Posebno je zanimljiva rečenica već toliko citiranoga kršćanskoga pisca sv. Klementa Aleksandrijskoga: »Mi (kršćani) upotrebljavamo jedini miroljubiv instrument, a to je riječ (logos) kojom slavimo Boga, a ne stari psalterij, tubu, timpan i flautu...« (*Paedagogus*, 2, 4; PG 8). Razvojem posebne pjesničke vrste nazvane sekvenca (posljednica) i tropa od devetoga stoljeća pa sve do šesnaestoga stoljeća u liturgiju ulazi prvi put i ta vrsta izvanbiblijskih tekstova. Gregorijanski napjevi nastali su velikim dijelom samo na biblijskim tekstovima i od te svijesti polazi nevjerojatna briga za jasnoćom interpretacije i čuvanjem razumljivosti svake biblijske pjevane riječi. Od toga kreću i posebni znakovi u neumatici kad su u pitanju delikatni slogovi za izgovor prilikom pjevanja. To su takozvane likvescentne neume koje su služile da bi ukazivale na posebnu fonetsku pozornost i besprijekoran izgovor slogova nekih latinskih riječi. Upra-

uvodnik

vo je zadivljujuće proučavati ta mjesta i otkrivati s kojom su se pažnjom ti stari majstori vodili da bi jasno izrazili melodijsko verbalno značenje svakoga sloga pojedine riječi, svaku riječ i svaku frazu. Tu su bili neumorni i do kraja pedantni i to zbog uvjerenja da je riječ o svetoj biblijskoj riječi i da ju treba prenijeti do svakoga uha onako kako ona zvuči u svojem retoričkom načinu. Stoga je teško razumjeti gregorijanske napjeve bez retorike i svega što ona uključuje. Odmakom vremena ta pažnja prema svetomu tekstu kroz dugu crkvenu povijest kao da je sve više blijedila, a sve se više kultivirala arija, melodija, glazbena fraza. Intonaciju i retorička obilježja teksta neki skladatelji dobro osmisle, ali se u lošoj interpretaciji sve izgubi i riječ postaje nerazumljiva ili u drugom planu. Čak se stječe dojam da je ponekad tekst samo služio da se podmetne pod neku melodiju, bez imalo osjećaja za emociju koju ta konkretna riječ krije u sebi. Stari kritičari oštro su kritizirali i velike skladatelje što se nisu znali prilagoditi svetomu tekstu za koji su skladali melodije. Heinrich Reimann kritizira Mozarta i govori da su njegove mise koncipirane po nekim lokalnim ukusima, po ukusu nekih crkvenih dostojanstvenika i općem običaju. Doslovno Heinrich Reimann piše: »Tako je bilo da se skladatelj, koji je inače znao i razumio sjajno prilagoditi glas ili ton riječima, ovdje često, upravo strašno prikazao bez misli, nije mario da sadržaj teksta prilagodi glazbi.« Poznata *Missa solemnis* pravo je remek-djelo Beethovenova stvaranja duhovne glazbe. Beethovenov životopisac Ludwig Nohl piše o toj misi: »Duh toga djela ima zapravo s Crkvom zajedničko samo to što zovemo esencijom svih vjera, duboka i potpuna odanost Božanstvu, čežnja duše za svojim prazvorom itd. Ta je misa tako neovisna od svetoga liturgijskoga teksta pa joj je htio, kao i prvoj misi, podmetnuti drugi njemački tekst. On je zacijelo samo zato zadržao riječi jer se bez riječi

ne može pjevati.« Silna osjetljivost za biblijsku riječ i njezino značenje kod starih majstora bila je na prvom mjestu, a isto tako i kod onih koji su izvodili ta djela. Danas, nažalost, taj smisao kao da se izgubio ili se sve više gubi. Privlače nas melodije raznih pjesama, moteta, skladbi, ali kod izvođenja kao da ne marimo upravo na spomenuti retorički moment teksta koji bi doveo do nerazdvojne povezanosti teksta i melodije i do jačega razumijevanja i poruke. Čini se kao da se kod izvođenja svete glazbe, bilo zvorske, pučke ili solističke zaboravlja svrha toga izvođenja, a to je u prvom redu pjevana molitva, pjevana pohvala, pjevana zahvala, pjevana molba, usklik dragomu Bogu, a tek onda izvođenje. Naravno da korektno izvođenje može pridonijeti svemu spomenutomu. Želimo li izvođenjem potaknuti pobožnost, molitvu, ono mora u prvom redu prenositi jasno pjevanu riječ. Ton bi trebao biti blag, a ne nasilan i izvođen u strogom legatu. Veće intervale ne bi trebalo izvoditi u portamentu i izbjegavati glissando kao u lirskim operama. Vokalna artikulacija imperativ je ako želimo da se riječi pjesme razumiju. Zborovi koji rade na njegovanju jasne artikulacije, na edukaciji glasa i na angažiranom pjevanju postižu odlične interpretacije koje mogu stvoriti molitvenu atmosferu. Treba imati na umu da je »sveta glazba sveti misterij«, kako naglašava poznati milanski crkveni glazbenik, stručnjak za ambrozijansko i gregorijansko pjevanje Giovanni Vianini koji stalno ističe da crkva kao zgrada jest mjesto kulta, a ne salon ili kazalište. Svi naši crkveni zborovi trebali bi u prvom redu njegovati ljepotu tona, jasnoću izgovora liturgijskoga teksta i neminovnu estetiku crkvene glazbe, koja u prvom redu počiva na molitvenim temeljima, a molitva nije izderavanje, urlanje, glasovno dokazivanje i slično. Želimo li doista da sveta glazba služi molitvi, da potiče molitvu, jednodušnost i da pomaže očitovanju vjere i pridonosi novoj evan-

gelizaciji, moramo odgovorno pristupiti i lišiti ju svake natruhe svjetovnoga duha koji sve više želi promicati zabavu i ugodno čascanje uz glazbu.

Papa Benedikt XVI., govoreći članovima talijanske udruge »Sveta Cecilija« i zborovima u Vatikanu, istaknuo je primjer književnika Paula Claudela koji je slušajući izvođenje *Magnificata* u katedrali Notre Dame doživio obraćenje i odstranio svaku sumnju vjere. »Upravo to je dokaz da sveto pjevanje pomaže i u traženju puta vjere, pomaže aktivnomu sudjelovanju naroda Božjega u bogoslužju, koje nije samo govor, nego i slušanje te prihvaćanje osjećajima i umom riječi Božje...«, naglašava papa. Dalje nastavlja:

»Zamislimo kolike je osobe u dubini srca dirnula sveta glazba, a kolike je poput Claudela ljepota liturgijske glazbe privukla Bogu. U tom je vrlo važna vaša uloga, trsite se poboljšati kvalitetu liturgijskoga pjevanja, vrjednujte veliku glazbenu tradiciju Crkve, koja u gregorijanskom pjevanju i u polifoniji ima najuzvišeniji izražaj, a to tvrdi i II. vatikanski sabor...«, poručio je Benedikt XVI.

Možemo završiti s tim papinim riječima i svima odgovornima za crkvenu glazbu poželjeti da ih vodi nadahnuće Duha Svetoga u kreiranju, interpretaciji i služanju glazbom u svetim liturgijskim činima gdje narod želi slaviti Boga i gdje se želi posvećivati.

MISA BREVIS

Misa brevis druga je po redu skladba u okviru projekta Canticum novum koji želi ponuditi skladbe za misni ordinarij ili ono što se naziva »misa« koje će biti po mjeri današnjeg liturgijskog promišljanja i slavlja, prilagođene zahtjevima crkvenih propisa o crkvenoj glazbi. Skladbe su stoga pisane u jednostavnom stilu i primjerene župnim zborovima, čime se želi omogućiti da u liturgiji sudjeluje čitava zajednica. Misa brevis za sole, mješoviti zbor i orgulje sadrži pjevane dijelove mise Gospodine, Smiluj se, Slavu, Svet i Jaganjče Božji.

